

Zaden voor een landbouw met veerkracht

Plantenveredeling met oog voor genetische diversiteit: een verhaal in al zijn eenvoud en natuurlijkheid

Greet Lambrecht

Situering

Volgens de wereldvoedselorganisatie is in de 20ste eeuw 75% van de genetische diversiteit in de landbouw verloren gegaan¹. We hoeven er niet aan te twijfelen: deze tendens heeft zich zeker ook in het voorbije decennium verder doorgezet. De reden van verlies aan genetische diversiteit? Er worden op de markt minder rassen aangeboden. Die rassen die aangeboden worden zijn wel breder van toepassing. En ten tweede hebben die rassen die aan de basis liggen van onze hedendaagse voeding niet de brede genetische achtergrond dan de land- en streekassen van een twintigtal jaar terug.

Als we goed uitkijken kunnen we in de traditionele tuinbouwgebieden van vandaag nog heel wat lokale variëteiten of tuindersselecties vinden. Dit is een heel bijzonder gegeven, de Mechelse vroege bloemkool of de Mechelse blauwgroene winterprei, de aromatische holleprijp groene selder (onontbeerlijk bij de mosselen) en nog vele anderen. Er worden nog altijd selecties in stand gehouden door de tuinders zelf. Ze doen dit met veel zorg en toewijding en kennen heel wat inventieve kunstgreepjes om de zaden met eenvoudige middelen geschoond te krijgen. De ervaring en kennis werd van vader op zoon doorgegeven, maar niet lang meer, want met elke tuinder die vandaag op pensioen gaat, gaat jammer genoeg ook zijn selectie verloren. En met het zaad verdwijnt ook de kennis en de ervaring die er zo intens mee verweven is.

Als we goed uitkijken kunnen we in de traditionele tuinbouwgebieden van vandaag nog heel wat lokale variëteiten of tuindersselecties vinden. Dit is een heel bijzonder gegeven. Voorbeelden zijn de Mechelse vroege bloemkool of de Mechelse blauwgroene winterprei, de aromatische holleprijp groene selder en nog vele anderen.

We krijgen dus een dubbele rekening voorgeschoteld: enerzijds het verlies van variëteiten (en daarmee aan genetische diversiteit) en anderzijds het verlies aan de kennis en ervaring. De genetische diversiteit in gewassen, rassen en variëteiten is een collectieve aangelegenheid, het is het collectieve culturele erfgoed van wat de mens in de voorbije eeuwen heeft vrijgemaakt. Deze verscheidenheid aan rassen en variëteiten ligt aan de basis van onze hedendaagse voeding. Door volgehouden gerichte selectie en door het inspelen op wat zich in de plant aandiende aan kenmerken en eigenschappen konden we vooruitkomen.

Op marktjes in dorpen van Zuid- en Oost-Europa is er nog steeds een overvloed aan kleuren en smaken van paprika's, tomaten of bonen te vinden, de lokale variëteiten zijn er nog. Maar de Europese wetgeving laat het verhandelen of ruilen van niet-geregistreerde streekassen niet meer toe, zagezegd om de kwaliteit te garanderen. Zo hoorden we getuigenissen van landen die graag willen toetreden tot de EU en nu al controle uitoefenen op de herkomst van hun lokale zaden. Dit versnelt het proces van teloorgang van genetische diversiteit.

Genetisch materiaal moet kunnen stromen wil het zichzelf kunnen vernieuwen. 'Zaden moeten vrij zijn', zoals Vandana Shiva, voorvechtster van onder andere de Navdanjabeweging in India, maar met een wereldwijde missie, het zo kernachtig uitdrukt. Zaden moeten vrij zijn om voedselsoevereiniteit te kunnen garanderen. Zoals voedsel een recht is voor allen, is ook het zaad en de toegang tot zaad een basisrecht. Dit dreunt lijnrecht in tegen de tendens van patenteren en afschermen. Zaden zijn algemeen cultureel erfgoed en behoren de maatschappij toe, niet alleen *ex situ*, dat wil zeggen in genenbanken of botanische tuinen, maar ook *in situ*, dus in het milieu waar ze thuishoren.

Zaden zijn algemeen cultureel erfgoed en behoren de maatschappij toe, niet alleen in genenbanken of botanische tuinen, maar ook in het milieu waar ze thuishoren.

Waarom is het behoud van genetische diversiteit zo belangrijk? Omdat alleen zo genetisch materiaal zich kan vernieuwen en herbronnen. Een veelheid aan genetische achtergrond geeft de plant de plasticiteit en weerbaarheid om zich aan te passen aan voortdurend wisselende omstandigheden, van binnenuit!

Moderne rassen

Moderne plantenveredeling werkt aan rassen die inspelen op de noden van een landbouwsysteem dat onder zware druk staat. De kwaliteitseisen aan het oogstproduct, zoals grootte of vorm, liggen zeer hoog zodat je op het niveau van 'maakbare natuur' komt. Dit vind je ook terug in de industrie waar elk afgeleverd product gelijk oogt en aan dezelfde maatstaven voldoet.

Een tweede aspect is dat er in veilingssystemen nog steeds gewerkt wordt met het principe van vraag en aanbod. Dit betekent dat sommige producten, zoals prei bijvoorbeeld, de voorbije jaren systematisch onder hun kostprijs verkocht worden - let wel, het gaat

hier om de prijsvorming in de conventionele land- en tuinbouw. Uniforme en hoogproductieve rassen met een resem aan ingebouwde resistenties zijn daardoor noodzakelijk in de moderne landbouw.

Dit is een heel kwetsbaar systeem: meestal lopen er leningen en kredieten en daarbovenop is er een hoge input met aankoop van (dure) zaden, meststoffen, pesticiden, herbiciden. De tuinder is dus volledig afhankelijk van derden voor wat hij voor zijn oogst mag ontvangen.

Ongeveer 50 jaar terug werd selectie en vermeerdering op het niveau van de populatie doorgevoerd. De beste planten van het veld werden uitgeselecteerd en vermeerderd of men verwijderde de planten die niet conform de eisen waren en behield de rest voor zaadvermeerdering.

Moet hier niet dringend iets veranderen? Die schreeuw naar 'voedsel moet goedkoop zijn' moet misschien wat afgevlakt worden met de vraag naar respect, respect voor het verhaal achter ons voedsel en de menselijke inspanning die ermee samenhangt.

Populatieveredeling

Ongeveer 50 jaar terug werd selectie en vermeerdering op het *niveau van de populatie* doorgevoerd. De beste planten van het veld werden uitgeselecteerd en vermeerderd. Dit noemt men positieve massaselectie. Of men verwijderde de planten die niet conform de eisen waren (negatieve massaselectie). De rest werd dan voor zaadvermeerdering gehouden. Dit betekent dat er een brede variatie aan genetische diversiteit in het bestand aanwezig was, zodat zelfs in moeilijke jaren meestal toch nog steeds een gemiddelde opbrengst te halen was.

Het gaat hier om zaadvaste rassen of open bestoven rassen: zaadvermeerdering gebeurt hier in zijn natuurlijk verloop met een minimum van begeleidende maatregelen. Ook vandaag nog bewijst deze populatieveredeling zijn nut bij de genoemde tuinders door dat ze nog over de kennis en ervaring beschikken.

Moderne plantenveredeling en genetische diversiteit

Zaadbedrijven investeren nauwelijks nog in zaadvaste rassen. Het verschil in kwaliteit van een zaadvast ras in vergelijking met een F₁-hybride van bijvoorbeeld suikermaïs of spruiten, wordt daardoor zeer groot. Verder worden zaadvaste rassen steeds minder in zaadcatalogussen te koop aangeboden en daarmee vermindert voor de zelf zaden telende tuinder ook de toegang tot interessante variëteiten.

Een groep van tuinders in Duitsland heeft op tijd (25 jaar terug!) een ongelooflijk krachtig initiatief genomen: de *Bingenheimer Saatgut AG*, een biologisch-dynamisch zaadbedrijf in Duitsland (Echzell) dat uitsluitend met zaadvaste rassen werkt. Zij heeft de draad opgenomen waar de andere zaadbedrijven het werk loslaten: instandhouding en verbetering van open bestoven rassen. Meer nog, als zaadbedrijf stelt ze de biologische en biologisch-dynamische land- en tuinbouwrassen ter beschikking die geschikt zijn voor hun landbouwsysteem. De vermeerdering doen ze op de plek waar dit thuishoort: op de bedrijven zelf. De tuinders kiezen voor één of meerdere gewassen waar ze affiniteit mee hebben en worden begeleid in het proces van vermeerdering.

Uniformiteit en hoge productiviteit in moderne rassen wordt (onder meer) verkregen door gebruik te maken van de hybridisatietechniek in de veredeling. Met de hybridisatiemethode wordt een kruisingstechniek op *plantniveau* toegepast, dit betekent dat men twee planten kruist

Uniformiteit en hoge productiviteit in moderne rassen wordt verkregen door o.a. gebruik te maken van de hybridisatietechniek in de veredeling, een kruisingstechniek op plantniveau. Vandaag de dag vinden technieken op celniveau steeds meer ingang. De volgende fase is die van de ggo's, technieken op moleculair of DNA-niveau.

waar de gewenste eigenschappen uitgesproken aanwezig zijn. Het uitlijnen van de aanwezige eigenschappen doet men door inteelt: de plant wordt met zichzelf ingekruist en zo krijgt men een vereenvoudigd genetisch patroon. Het zichzelf bestuiven wordt door sommige gewassen redelijk goed verdragen, maar bij bijvoorbeeld prei krijg je al heel snel een (inteelt)depressie met als gevolg verzwakte planten.

Dit betekent ook dat het werkterrein van de veredeling zich steeds meer verschuift, weg van het veldonderzoek ten voordele van het labo. Er wordt ook steeds minder met natuurlijke processen van (gerichte) bestuiving gewerkt, maar steeds meer geanalyseerd, eigenschappen geïsoleerd en technieken toegepast. Vandaag de dag vinden technieken *op celniveau* steeds meer ingang (o.a. cms of cytoplasmatische mannelijke steriliteit). De volgende fase is die van de ggo's, technieken *op moleculair of DNA-niveau*. Gewenste eigenschappen worden geïsoleerd en geforceerd op heel subtiele niveaus de plant ingeschoten.

Er wordt steeds ingrijpender in het wezen van de plant ingegrepen. Men kan zich daarbij terecht de vraag stellen waar de grenzen liggen van ons menselijk handelen? En hoever je kan gaan voor de ecologische grenzen overschreden worden en onomkeerbare processen van verstoring en disharmonie in gang gezet worden? Er werd de laatste decennia een hele geldstroom op gang gebracht om de techniek van genetisch manipulatie te verwerklijken, maar het is vanuit het standpunt van de genetische diversiteit bekeken, een doodlopend spoor. Dringend tijd om een andere (denk)piste de kans te geven zich te verwerklijken!

Landbouw met kringloopsysteem

Het sluiten van kringlopen is in de biologisch(-dynamische) landbouw een voorwaarde voor een gezond landbouworganisme. Door het sluiten van kringlopen wordt het natuurlijk mechanisme van zelfregularisatie, en daardoor bijsturend en corrigerend vermogen, op gang getrokken.

Een eerste belangrijke kringloop is die van de bodem, de vruchtbare bodem als vertrekpunt voor een gezond systeem. *De primaire kringloop* wordt gevormd door *bodem-dier-plant*. De bodem wordt in goede conditie gebracht, dit opbouwen van de vruchtbaarheid is een proces van vele jaren, het is een levenswerk: door onder andere het inbrengen van voldoende organisch materiaal via groenbemesters, een goed uitgekiend vruchtwisselingssysteem en het inbrengen van goed verteerde compost.

De composthoop is als het ware het voorbereidende transformatieproces dat iets typisch dierlijks, de mest, al omzet richting aarde. In het verteringsstelsel van het dier op zijn beurt zien we hoe het gras dat het dier verorberde wordt omgezet tot een dierlijk restproduct, de mest. De koe met zijn vier magen is dan ook de sterkste representant van dat wonderlijke verteringsproces. En zo komen we terug bij de composthoop waar met behulp van (kruiden)preparaten en/of goeie schimmels en bacteriën het levende proces van omzetting op gang geholpen wordt.

In dit wonderlijke kringloopproces kunnen we duidelijk ervaren dat landbouw zijn eigen identiteit heeft, een identiteit die zich laat spiegelen in heel subtiele omzettingprocessen met aan de basis een dynamisch bedrijfsorganisme.

Een *tweede kringloop* is die in de plant zelf: de *kringloop van zaad tot zaad*. Als boer of tuinder gaan we op de eerste plaats voor een kwalitatief goed product, een krakend verse sla, een stevige witte kool, lekkere tomaten, een prei die goed ligt in de kist,... Dit alles veronderstelt een goede teelttechnische kennis. Als zelf zadelende tuinder komt het er dan op aan de klik te maken niet de beste planten weg te oogsten van het veld, maar deze uit te selecteren als zaaddragers. Net zoals pakweg 50 jaar geleden, selecteren we terug de beste planten uit om er zaad van te telen.

Dit betekent dat we gewassen ontwikkelen die aangepast zijn aan het microklimaat van een individueel bedrijf: zand- leem- of kleigrond, maritiem of landklimaat, grootschalige landbouw of intensieve teelt, nat seizoen of net heel droog,... De informatie die de planten gedurende de seizoenen opslaan zal mee de expressie bepalen van het nakomelingschap. Het genetisch materiaal is hier het resultaat van aanleg en opgedane informatie uit de omgeving. Die aanpassing aan omgevingsinvloeden en veranderende klimaatomstandigheden is maar mogelijk bij planten met een voldoende brede genetische achtergrond of diversiteit. Hun kwaliteiten zijn onder meer innerlijke weerstand, een goed wortelgestel om de bouwstoffen vrij te maken in de humuslaag en een snel sluitend gewas om de onkruiddruk tegen te gaan.

Voorbeeld uit de praktijk

Op Akelei, een biologisch(-dynamisch) tuinbouwbedrijf in het Mechelse tuinbouwgebied ben ik samen met echtgenoot Johan al 30 jaar werkzaam in de praktijk van het tuinieren. Om als tuinbouwbedrijf te voldoen aan de voorwaarde van de eerste kringloop is het in Vlaanderen niet zo vanzelfsprekend. Landbouwgrond is duur en indien je niet erft, dan is het bijna niet haalbaar om een landbouwbedrijf op te starten. Daarom hebben we als tuinbouwbedrijf connectie gezocht met Natuurpunt. In de zomer lopen er in de natuurgebieden van Natuurpunt heel wat runderen te grazen om de natuurlijke vegetatie kort te houden. In de winter worden de dieren samengebracht in het Mechelse Broek waar ze bijgevoerd worden met hooi. Het gaat hier duidelijk om extensieve veeteelt met mest afkomstig van weinig eiwitrijke voeding. Met deze mest wordt in het voorjaar op Akelei de composthoop opgezet. In de loop van het seizoen wordt de hoop verschillende keren omgezet, worden kruidenpreparaten toegevoegd en is microbiel heel wat leven aanwezig. In het najaar wordt deze dan op het land gebracht, in de winter wordt de aarde bedekt met groenbemesters. Het is een tijd waar het land rust en vrede uitstraalt.

In onze keuze aan rassen hebben we reeds in de beginfase gekeken naar welke biologische rassen het goed doen op onze grond. Meer nog, tijdens mijn opleiding in de biologisch-dynamische tuinbouw in Duitsland had ik niet alleen het vak geleerd, maar had ik ook een passie ontwikkeld voor de eigen zaadteelt. Het was bij terugkeer dan ook een wonderlijke vaststelling dat er in onze streek nog heel wat telerselecties te vinden waren. Deze zaak hebben we opgepakt: waar mogelijk, de integratie van de nog aanwezige telerselecties.

Eén daarvan is de teelt van de Mechelse blauwgroene winterprei. Ik zal het verhaal vertellen aan de hand van de prei omdat dit het meest volledige verhaal is.

We zijn begonnen met een landras, want de bijen vlogen niet alleen op onze bloembollen, maar ook op die van collega-tuinders in de buurt. Maar onze buurman

ging op pensioen en met hem steeds meer collega's, zodat onze prei een bedrijfseigen type werd. We merkten dat we minder moesten bemesten en toch nog een goeie opbrengst kregen. Nu is het zelfs zo dat de grond niet meer gemest wordt voor de teelt van de winterprei omdat we een goed uitgekiende teeltwisseling hebben. Er wordt nog alleen nog één organische bladbemesting gegeven in de groeifase.

We hebben ook steeds geselecteerd waar de ziektedruk het grootst is, zoals bijvoorbeeld Fusarium. We merkten al gauw dat de ziektedruk afnam. Er was nog wel aantasting (roest, trips), maar de plant wist ermee om te gaan. En de productie leed er niet onder. Omdat onze prei een landras is met een brede genetische diversiteit, zijn er ook veel types in aanwezig. En toch, in de kist krijg je een redelijk gelijkmatig product.

Dit jaar werd er op Inagro, het proefcentrum voor de biologische teelt, een vergelijkende proef opgezet voor zaadvaste prei. Naast stand op het veld en smaak (!) werd ook het oogstproduct bekeken. Boeiend om te vergelijken met zaadvaste rassen van zaadbedrijven. Het is een goeie oefening, maar toch blijft onze selectie op de eerste plaats een bedrijfseigen ras. Ook de volgende teeltseizoenen zal onze selectie zich blijven verder ontwikkelen naargelang de inzichten en waarnemingen die we zullen opdoen. Dit betekent tevens dat het uitstekend uitgangsmateriaal is voor collega-tuinders, om op hun plek mee aan de slag te gaan, deze te vermeerderen en aldus in autonomie te werken aan bedrijfseigen, robuuste rassen!

Wetgeving

Na 25 jaar eigen zaadteelt was de 'Mechelse blauwgroene winterprei, telersselectie Akelei' aan een volgende uitdaging toe: collega biotuinders en moestuinders van VELT waren geïnteresseerd in onze selectie. Daarom hebben we de stap gezet om de procedure te doorlopen om deze te laten registreren. Europa heeft een vereenvoudigde regelgeving opgesteld om instandhoudingsrassen te commercialiseren. Eenvoudig is relatief, als teler is het toch nog een hele boterham, een aanvraag in het Engels, met beschrijving van kenmerken, strikte regels voor verhandeling en verkoop in beperkte hoeveelheden, plus betaling van de registratiekosten (220 euro=55 euro alleen al in het 1ste jaar). Er is een flinke dosis idealisme nodig om hiermee verder te gaan, want de kosten en moeite zijn niet in verhouding tot de meerwaarde. En dan had ik nog het gevoel dat me niets in de weg gelegd werd om de registratie als tuinder te realiseren, integendeel. Maar het is de realiteit waar een tuinder mee geconfronteerd wordt in zijn gedrevenheid het genetisch materiaal terug te laten stromen in al zijn diversiteit.

Nog iets dat bij mij veel vragen oproept: het feit dat één telersselectie, onze prei, geregistreerd staat, betekent dat het gehele Vlaamse patrimonium aan telersselecties daardoor in nevels verdwijnt. Reden: niet erkend vanwege niet geregistreerd. Niet geregistreerd betekent immers dat het niet mag verkocht worden, meer nog, het mag niet eens gratis weggegeven worden! Hoe kan deze zaak terug op gang getrokken worden en ten goede?

Nog een laatste randopmerking: als je een selectie laat registreren moet je kunnen aangeven dat je iets nieuws op de markt brengt, de variëteit moet verschillen van zijn uitgangsmateriaal. Met prei liet het verhaal zich nog redelijk vertellen, maar hoe krijg je uitgelegd dat je ook van rode biet, warmoes, pastinaak, savooikool, schorseneren, ... een robuust ras hebt dat zich prima bewijst binnen jouw bedrijfseigen systeem?

Werkgroep eigen zaadteelt

De werkgroep Eigen Zaadteelt is ontstaan vanuit de bezorgdheid voor waardevolle selecties die dreigen verloren te gaan. De werkgroep richt zich in eerste instantie naar Vlaamse land- en tuinbouwers die nog eigen telerselecties gebruiken en vermeerderen. Ze wil hun kennis en ervaring laten doorstromen naar een nieuwe generatie van tuinders die veelal te vinden is in de biologische landbouw. In de biologische landbouw wordt er gewerkt aan eigen waarden, denken we maar aan aspecten als duurzaamheid, low-input, kringlopen sluiten, agro-ecologie en het belang van de korte keten producent-consument (vb. de CSA-bedrijven of *Community Supported Agriculture*).

Waar boer en consument elkaar ontmoeten in een min of meer directe afzet kan de betrokkenheid voor bijvoorbeeld eigen zaadteelt door een brede groep mee gedragen worden. De werkgroep Eigen Zaadteelt organiseert jaarlijks verschillende activiteiten, zoals excursies naar collega-tuinders en kleine zaadbedrijven (in binnen- en buitenland) om ervaring en kennis te delen, of om ons te verdiepen in het thema rond selectiecriteria of wetgeving. In de late herfst is er op het ILVO de mogelijkheid om de zaden te schonen door gebruik te maken van de reinigingsinstallaties en een grote variatie aan zaden. Het is altijd een feestelijk gebeuren en het geeft een goed gevoel om met geschoonde zaden terug huiswaarts te keren!

Oproep tot participatieve plantenveredeling

Plantenveredeling met oog voor genetische diversiteit is duidelijk niet los te zien van de land- en tuinbouwsector zelf, het is mede op het bedrijf dat de zaak van eigen zaadteelt moet opgepakt worden. Het is het scherpziend oog van de land- en tuinbouwer die er de eliteplanten weet uit te pikken om een robuust ras te ontwikkelen.

Alhoewel de boer in een redelijk geïsoleerde positie staat, is er zich een nieuwe dynamiek aan het ontwikkelen: het vormen van netwerken en bedrijfsnetwerken. Biobedrijfsnetwerken zitten in de lift. Deze tendens mochten we bevestigd zien op een studiedag, georganiseerd door NOBL (Netwerk Onderzoek Biologische Landbouw & voeding) op 6 december 11. Het thema van die dag was 'Co-creatief onderzoeken, landbouwers en onderzoekers vinden elkaar in het creëren van kennis en innovatie'. Het was de uitnodiging voor onderzoekers om op het niveau van de praktijk naar oplossingen te zoeken.

Dit betekent dat onderzoek niet meer wordt aangestuurd door het schrijven van publicaties, maar vanuit vragen ontstaan in de praktijk. Het betekent ook dat onderzoekers en landbouwers weer met elkaar moeten leren communiceren zodat we terug dezelfde (eenvoudige) taal spreken en dat onderzoekers en landbouwers op gelijke voet samen werken! Als we naast onderzoek ook veredeling meenemen om cocreatief in de landbouw te participeren dan komen we tot een nieuwe aanpak in de veredeling: een participatieve plantenveredeling.

We wagen het te vragen als boer: moge het onderzoek en de veredeling zich weer vinden op de plek waar het thuishoort, op het veld, om daar gericht te werken aan nieuwe, robuuste rassen voor een landbouw met oog voor heel subtiele kringloopprocessen?

In Nederland loopt er al volop een participatief veredelingsproject met aardappelkwekers. Prof. Edith Lammerts van Bueren is rond dit thema een voorvechter tot in de hoogste regionen: tussen haar collega-proffen van de universiteit van Wageningen zoekt ze haar integere plek.

Daarom wagen we het te vragen als boer, tuinder: moge het onderzoek en de veredeling zich weer vinden op de plek waar het thuishoort, op het veld, in situ, om daar gericht te werken aan nieuwe, robuuste rassen voor een landbouw met oog voor heel subtiele kringloopprocessen? Die kringloopprocessen zijn levende processen in een spiraalbeweging naar boven. 'Veredeling' is hier niet analytisch of reductionistisch kijken, maar holistisch, want het leven moet je bekijken vanuit zijn totaliteit, het is het spel van informatie en interactie in breed perspectief. Willen we werken aan robuuste rassen dan is er veerkracht nodig, van binnen uit, en daar ligt genetische diversiteit aan de bron, een bron die terug wil stromen in al zijn overvloed!

Bio

Greet Lambrecht is van opleiding kinesitherapeute, leerde de biologisch-dynamische landbouw kennen op de antroposofische levensgemeenschap Iona in Kessel bij Lier, volgde 4 jaar opleiding biologisch-dynamische tuinbouw op de Weilerhof bij Aschaffenburg, Frankfurt, een gemengd bedrijf van 60 ha waarvan 17 ha tuinbouw, waar ze ook de eigen zaadteelt leerde kennen.

Ze werkte een jaar mee bij BD-plantenveredelaar Peter Raatsie in Wernstein, bij Baureuth. Terug in België kwam ik al vrij snel op Akelei terecht waar Johan D'hulster al een paar jaar bezig was met zijn bedrijf uit te bouwen.

Akelei is een biologisch-dynamisch tuinbouwbedrijf in Schriek, 4 ha groot, met een tiental gewassen voor de groothandel Biofresh en heel veel kleinere teelten voor marktkramers, de groentenpakketten en onze winkel op het bedrijf. Na 25 jaar verder hebben we 1 op de 3 gewassen van eigen zaadteelt en daarbij horen ook de typische streek-rassen bij van rond het Mechelse. Een daarvan, de Mechelse blauwgroene winterprei hebben we na 25 jaar selectie vorig jaar laten registreren als instandhoudingsras. Zie www.akelei-schriek.be

Tegelijk ben ik actief in de 'Werkgroep eigen zaadteelt' om collega-tuinders op weg te helpen met de eigen zaadteelt. Zie www.zelfzadentelen.be

Eindnoten

- 1 Crop Genetic Resources, in Biodiversity for Food and Agriculture FAO 1998